

Pelien kuningas - siitä, mikä sanomattakin on selvää, tulee sanomalla usein epäselvää

1953 Ludwig Wittgenstein kuvasi kirjassaan ”Filosofisia tutkimuksia” ilmiön, jota hän nimitti ”kielipeliksi”. Se saa jalkapallonkin kalpenemaan, jos puhutaan pelien kuninkaasta. Kielipeli kuvaa ajatusta siitä, kuinka kielen puhuminen on osa ihmisten välistä toimintaa. Kahden tai useamman ihmisen yhteinen ymmärrys edellyttää siis yhteisiä käsitteitä. Esimerkkinä voisi ajatella vaikkapa lentäjän ja perämiehen välistä keskustelua koneen tsekkaamisessa ennen lennolle lähtöä, tai leikkaussaliavustajaa, joka leikkauksen aikana antaa kirurgille tämän pyytämiä instrumentteja ja kertoo potilaan tilaa mittavien laitteiden lukemia. Nuorison lyhennekieli ja kännykkäslangi ovat hyviä esimerkkejä uusista ja muuttuvista kielipeleistä. Eräs nuori kysyi äidiltään, miksi tämä oli lähettänyt kavereilleen WTF ja peukutus viestejä, niin äiti vastasi vain toivottaneensa ystäviään tervetulleeksi kaverikseen – Welcome To Facebook.

Kuvitellaan tähän kohtaan alppihiihto kielipeliesimerkiksi. Alppihiihdossa on tietyt säännöt, joiden mukaan tulee toimia. Kielessä sääntöjä kutsutaan kieliopiksi. Merkinä kuulumisesta kielipeliin pidetään pelin termien käyttämistä oikein. Alppihiihdossa on myös termejä, joita ei voi ymmärtää, jos ei ole osallisena ”alppihiihdon kielipelissä”. Esimerkiksi vaikkapa ”alkusladi” tai ”suksen ampuminen”. Vaikka niitä käyttäisi kieliopillisesti oikein, ne eivät alppihiihdon kielipeliin kuulumattomalle liity oikeisiin asioihin. Ihmiselle, joka ei tunne alppihiihtoa, kyseisten termien merkitys on siis jotakuinkin tyhjä. Jos joku kertoo vaikkapa

ampuneensa suksella jäniksen, tai syöneensä aamiaisen alkusladissa, kielipeliin kuuluvat ymmärtävät puhujan tietämättömyyden kyseisistä käsitteistä.

Kielipeli on ammattijargonia, joka voi erottaa osaajat opettelijoista ja huonoimmillaan sitä voi käyttää tarkoituksellisesti ylentämään omaa arvoa, osoittamaan omaa osaamistaan ja samalla myös muiden tyhmyyttä. Näin kielipeli voi toimia myös vallankäytön välineenä. Kirjoitin jokin aika sitten siitä, kuinka 20 vuoden valmennuskokemus voi paljastua vuoden kokemukseksi, jonka on toistanut 20 kertaa, omaa toimintaansa sen kummemmin kehittämättä.

Törmäsin mielenkiintoiseen kielipelin muotoon, jossa pitkä kokemus pistettiin niin isoon pakettiin ja paketti niin korkealle, ettei sitä kukaan enää ylettänyt avaamaan. Merkillepantavaa tässä se, että tarkoituksena oli parantaa urheilijoiden toimintamahdollisuuksia, eikä kehitysehdotuksesta kenellekään koitunut ylimääräistä työtä tai muuta rasitetta.

No, eräs nuorempi valmentaja (jolla oli valmennuksessa yli 20 vuoden kokemus), kertoi kysyneensä itseään kokeneemalta valmentajalta, voisiko erään urheilijoiden valmennuksessa toimimattoman asian tehdä uudella tavalla. Vastaja niputti kielipeliinsä koko alppihiihdon. Hän vastasi: ”Minä olen ollut tässä busineksessä niin kauan, että minä kyllä tiedän miten tämä homma menee.”

Näin ehdotus, joka minusta kuulosti kiinnostavalta ja kokeilemisen arvoiselta, katosi olemattomiin vallankäytön kielipelissä. Mistä ne uudet toimintamallit sitten voivat syntyä, jos pohjaamme

toimintamme pelkkään perinteeseen? Monesti ihmisillä on tarve lisätä omaa hallinnan tunnetaan puhumalla asiat loppuun ja sitten pulinat pois, kääritään hihat ja aletaan hommiin. Usein voisi olla kehittävämpää puhua asioita alkuun ja seurata, mitä uutta niin voisi syntyä.

Oma esimerkkinsä kielipelistä on tahattomasti koominen tapa alleviivata omia ajatuksiaan sanomalla lauseen loppuun ”Piste”.

Mielenkiintoista voisi olla keskustella siitä, kuinka paljon enemmän montaa lajia saisi vietyä eteenpäin jo nykyisilläkin resursseilla, jos toimijoiden ei tarvitsisi pelata ”mikä on kenenkin ansiota”-kielipeliä? Piste, piste, piste.

Matti Henttinen